

Vær-varsom plakat for kristen barneoppdragelse

Selv med de aller beste intensjoner, er det mulig å gjøre skade som det kan ta et liv å helbrede. Derfor denne innstendige henstillingen til å tenke seg om!

Foreldreansvaret

Grunnpilarene i sunn barneoppdragelse er å gi *betingelsesløs* kjærlighet og omsorg, å *akseptere* barnet som det er fullt og helt samt å være trygge, tydelige voksne. Veiledning i adferd handler om å kommunisere enkelt og forståelig hvilken adferd som ønskes og så bekrefte og feire den når barna lykkes. Å kritisere barna for ikke å nå opp til urimelige eller uuttalte forventninger, eller å fokusere på alt de ikke lykkes med, skaper usikkerhet og nederlagsfølelse. Belønn adferden du ønsker med positiv oppmerksomhet og om det er nødvendig å korrigere adferd, bør det skje med få ord i en atmosfære av kjærlighet og omsorg.

Barn er født hjelpeløse. De er helt avhengige av hjelp, omsorg og kjærlighet for å leve og vokse. Derfor sier *Barneloven* at foreldrene har en rett og plikt til å ta avgjørelser på barnets vegne. Avgjørelsene skal tas ut i fra barnets interesser og behov.¹ Barnekonvensjonen slår fast at barna er fullverdige mennesker med de samme grunnleggende menneskerettighetene som voksne, inkludert tanke-, samvittighets- og religionsfrihet samt rett til privatliv og rett til å si sin mening og bli hørt.² Når mange kristne foreldre føler ansvar for at barna skal få del i den troen og de verdiene de selv setter så høyt, gjelder derfor prinsippet om påvirkning med respekt.³ De voksne kan påvirke og konfrontere, men de må også gi barna rom til å utvikle og uttrykke egne meninger og tanker også når det gjelder troen.

Man påvirker uansett om man vil eller ikke. Det er like uheldig å abdisere fra ansvaret man har til å påvirke, som det er å gjøre det uten respekt. Å være utydelig er også en form for påvirkning. Men det er faktisk lettere for barna senere å ta stilling foreldrenes livssyn, om foreldrene er tydelige. Det er når påvirkningen krysser grensen til usunn manipulering av tanker og følelser, det blir det skadelig.⁴ Om en slik skadende strategi i tillegg kles i «gud», vil veien til helbredelse for en del innebære å måtte distansere seg fra «gud».

Dette dokumentet er ment å øke bevisstheten rundt uhensiktsmessige og skadelige strategier i religiøs påvirkning av barn, samt å antyde positive alternativer. Selv med de aller beste intensjoner, er det mulig å gjøre skade som det kan ta et liv å helbrede. Derfor denne innstendige henstillingen til å tenke seg om!

¹ Lov om barn og foreldre av 1981 - §30

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>

³ https://www.amazon.co.uk/Influence-Respect-Carsten-Hjorth-Pedersen/dp/1725256614/ref=sr_1_1?dchild=1&keywords=hjorth+pedersen&qid=1611755143&sr=8-1

⁴ For ytterligere eksempel og forklaring rundt denne problemstillingen, se side 19 i heftet *Små Sko, Stor Tro* som kan lastes ned fra Redd Barna sine hjemmesider her:

<https://www.reddbarna.no/nyheter/raad-fra-barn-og-unge-i-streng-religioese-miljoer>

10 strategier å unngå

Med ett blikk:

1. Innprente fryktfremkallende trosinnhold	3
2. Bruke troen til å påføre skam	3
3. Bruke troen til å påføre skyld.....	4
4. Male verden i svart og hvitt	4
5. Å idealisere lydighet	5
6. Gi barna ansvaret for Guds følelser	5
7. Gi barna ansvaret for andres frelse	6
8. Snakke foraktelig om «de andre»	6
9. Snakke foraktelig om vitenskapen	7
10. Være <i>for</i> idealistisk.....	7

1. Tenk deg om dersom du fristes til å innprente trosinnhold som for barna kan være skremmende og fryktfremkallende!

«Du vil vel ikke bli igjen her når Jesus kommer igjen?»

«Satan er så utrolig smart, og han prøver å lure deg hele tiden for at du skal komme bort fra Gud.»

«Nå begynner forfølgelsene snart, og da kan det hende vi må rømme fra alt for ikke å komme i fengsel.»

Å bruke frykt i barneopdragelsen defineres generelt som psykisk vold. Det bryter med barneloven og er straffbart.⁵ Å skape frykt gjennom trosformidlingen kan i noen tilfeller også være et psykisk overgrep som gjør livslang skade. Hva gjør det for eksempel med et lite barn å komme i kirken og høre at kjære pappa som ikke tror på Jesus ikke får bli med himmelen? Eller hva med grafiske beskrivelser av forfølgelse i endetiden? Eller enda verre – utmaling av satan, demoner, ildsjø og helvete? Tidlige assosiasjoner mellom tro og frykt/angst kan gjøre det nødvendig for mange å ta avstand fra troen senere, for å ha det godt psykisk.⁶ Dersom troen skal bli en positiv ressurs i et menneskes liv, kan ikke frykt være en sentral drivkraft.

Vær vis og varsom med *hva* du formidler og *når* og *hvordan* du formidler det!

2. Tenk deg om dersom du fristes til å bruke troen til å påføre skam!

«Nå gråter englene»

«Tenk så skuffet, Jesus må være over deg nå»

«Synes du folk som gjør sånt passer inn i himmelen?»

Å påføre barna skam er en generelt dårlig oppdragsstrategi. Når du fremkaller skam rammer du ikke enkelthandlinger, men degraderer hele personen. Budskapet er implisitt: «Hva slags menneske er du som . . . det må være noe grunnleggende feil med deg.» Barneloven beskytter barna mot slik verbal vold. Helsesøstre forteller barna og foreldrene på seksårskontrollen at det ikke er greit å formidle slikt til barn.

Å bruke troen til å formidle slike budskap er en ekstra dårlig strategi. Ikke bare bruker du det som skulle være en positiv ressurs til å skade barnet; det er i strid med Jesu eksempel og det skaper forbindelser mellom tro og skam som på sikt kan gjøre det nødvendig for noen å distansere seg fra hele troen for å få et godt liv.

Legg vekt på å bygge opp selvfølelsen til barn og ungdom. Og skill tydelig i tilbakemeldingen mellom handling og person. En handling kan være uakseptabel. Et barn er det aldri!

⁵ §30 forbyr atferd overfor barnet som er skremmende, eller som kan sette den fysiske eller psykiske helsen i fare. Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annen vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld og når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus atferd overfor barnet er forbode.

⁶ For ytterligere eksempler og forklaring se side 9 i heftet *Små Sko, Stor Tro* (Se fotnote 4)

3. Tenk deg om dersom du fristes til å bruke troen til å påføre skyld

«Hva har Jesus sagt om å snakke stygt til andre?»

«Hva ville Jesus ment om det du nettopp gjorde?»

«Det er fordi du gjør sånne ting at Jesus måtte dø på korset.»

Slik argumentasjon fjerner begrunnelsen i mellommenneskelig etikk fra det medmenneskelige og er en lite hensiktsmessig måte å resonnerer på. Det kommuniserer implisitt at dersom ikke Gud/Jesus var der med reglene sine (og straffen sin?), hadde oppførselen vært akseptabel. Det mener vi selvfølgelig ikke, men hvorfor da bruke Jesus i det hele tatt? Jesus blir i en slik strategi den som legger skyld på oss heller enn den som bærer bort vår skyld; årsaken til «problemene» våre heller enn løsningen. Varige assosiasjoner mellom troen og skyld- og nederlagsfølelser kan gjøre det nødvendig for noen senere å ta avstand fra troen.⁷

Hjelp heller barnet til å være i kontakt med egne følelser, samt å leve seg inn i andres. Jesus sa selv at alt Gud hadde forsøkt å formidle om mellommenneskelige relasjoner kunne sammenfattes under «Du skal elske din neste som deg selv» og «Du skal gjøre mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg». Handlinger er gale fordi de bryter ned mennesker og skaper sorg og lidelse. Handlinger er gode når de reparerer, reduserer eller ikke bidrar til lidelse. Det er handlingene våre som generer skyld, ikke Jesus. Presenter Jesus som den som bærer bort vår skyld når vi bekjenner og tar ansvar for det vi har gjort.

4. Tenk deg om derom du fristes til å male verden i svart-hvitt!

«Hele verden ligger under Satan.»

«Hvis du ikke er helt med Jesus, tilhører du djevelen!»

«Er det Jesus eller Satan som blir glad når man gjør sånn?»

Skråsikkert språk som maler verden i svart og hvitt, ondt og godt, enten-eller, innenfor og utenfor kan fort få minst to uønskede effekter. For det første kan det skape en frykt i barnet for egne spørsmål og egen tvil som hindrer en sunn utvikling av barnets egen identitet. «Om jeg tviler eller ikke er enig, blir jeg en del av den mørke siden – på lag med fienden! Jeg blir en av dem som mamma/pappa/menigheten avviser.» Et slikt klima vil også stenge for de gode og viktige samtalene og du får ikke lenger del i hva barnet faktisk strever med.⁸

For det andre vil et svart-hvitt-språk svekke tilliten barna har til oss så snart de blir gamle nok til å oppdage at det også finnes ondskap på innsiden av menigheten, at det finnes kjærlighet og godhet utenfor. Når de oppdager at noe som er blitt malt som farlig eller demonisk, slett ikke er så ille vil neste tanke være: «Hva har jeg ellers blitt fortalt som ikke stemmer? Hvorfor skulle jeg tro på noe av det jeg har blitt lært?»

Forskning viser at troen har mye større sjanse for å overleve om man i ungdomsårene får lov å oppleve at ikke alt er sort eller hvitt, at ikke alle spørsmål har enkle svar, at det er rom for å endre mening og perspektiver samt at det er mulig å respektere og være glad i hverandre

⁷ For ytterligere eksempel og forklaring rundt denne problemstillingen, se side 18 i heftet *Små Sko, Stor Tro* (se fotnote 4).

⁸ For ytterligere eksempel og forklaring rundt denne problemstillingen, se side 7 og 11 i heftet *Små Sko, Stor Tro* (se fotnote 4).

selv om man mener og handler ulikt. Det er dette vi bør modellere om vi ønsker å gi barna en bærekraftig tro.

5. Tenk deg om, dersom du fristes til å opphøye lydighet og underordning til en religiøs dyd!

«Du så hvordan det gikk da Adam og Eva var ulydige?»

«Du vet vel hva Gud sa til Moses at skulle skje med ulydige barn?»

«Du vet at det er Satan som står bak enhver opprørsånd?»

Det vi egentlig ønsker oss er respekt og tillit. Respekt formidler vi ved selv å modellere respekt overfor barnet, ved ikke å overvelde eller manipulere det, men ved å møte det kjærlig, nysgjerrig og respektfullt og gi barnet rom og frihet til å forme egne meninger og ta egne valg innenfor forsvarlige grenser. Tilliten gjør vi oss fortjent til over tid.

Barn som har lært at de skal tie om de er uenige og være lydige mot autoriteter fordi det er riktig å være lydige, er mer utsatt for overgrep. Og mennesker som vet å spille på andres tro for å tvinge gjennom sin vilje, kan ødelegge både menneskene og troen deres.

Barn bør tvert imot lære at de kan forvente respekt også for et nei! Og vi bør være glade for at de viser evne til kritisk selvstendig tenkning. Det siste vi vil, er å lære opp barna til å bli ukritiske «følgere» av den med mest karisma eller makt.

Øv heller med barna så de tør å si *nei* eller *stopp* om de opplever noe som ugreit. Lær dem at det er riktig å si fra, også om voksne gjør noe de ikke liker. Vis dem at det er trygt å si sin mening. Bekreft dem når de sier fra om ugreie ting og når de tenker og handler selvstendig. Gi dem erfaring i at man ikke trenger skrike eller bli sint før man blir hørt og respektert. Guds «beste venner» i Bibelen var de som turte å si nei til Gud!

6. Tenk deg om, dersom du fristes til å gjøre barna ansvarlig for Guds følelsesliv!

«Tror du Gud blir glad om du oppfører deg slik?»

«Vil du virkelig at Jesus skal bli lei seg?»

«Tror du Gud blir glad eller sint når du gjør sånne ting?»

Å legge ansvaret for foreldres følelser over på et barn er uheldig. Det gir barnet foreldrerollen overfor sine foreldre og slikt skaper ikke trygghet. Å gi barna ansvar for Guds negative følelser eller fravær av gode følelser er heller ikke klokt. Gudsbildet som følger blir en humørsyk Gud som er avhengig av vår perfekte oppførsel for ikke å bli gretten eller lei seg - i stedet for at Gud blir den trygge, stabile rause som er der for oss og tåler oss – også når vi er på vårt verste. Ikke gi barna ansvaret for at Gud er i godt humør!

Vær varsom og klok når du er med å forme barnets gudsbilde. Ord og bilder har stor kraft. Det har også det eksemplet du gir som far eller mor.

7. Tenk deg om, dersom du skulle fristes til å legge ansvaret for andres evige frelse over på barna!

«Hvis de ikke tar imot Jesus, ender de i Ildsjøen.»

«Tenk om de går evig fortaapt bare fordi du var for feig til å si noe?»

«Hvordan tror du du vil ha det i himmelen om du vet at du kanskje kunne reddet vennen din?»

Selv de fleste voksne klarer ikke å ta inn over seg en slik byrde. Dersom man tror på slikt, vil man finne strategier for å distansere seg følelsesmessig fra slike perspektiver. For mange barn blir slike utsagn noe veldig konkret som ikke er til å bære. Ikke bare er det uforståelig dersom Gud ikke skulle ønske deres snille og gode venner eller familiemedlemmer velkommen inn i evighetens glede. I tillegg skal det være «min» skyld?⁹

Jesus sa: «Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile. Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er mild og ydmyk av hjertet, så skal dere finne hvile for deres sjel. For mitt åk er godt og min byrde lett» (Matt 11,28-30). Det er Jesus som er den gode hyrden som leter etter sauene sine. Det er ikke vi som skal frelse verden! Vær veldig varsom.

8. Tenk deg om, dersom du fristes til å snakke foraktelig om de som tror og velger annerledes!

«Tenk at de kan være så dumme!»

«Det står jo det, at mange skal la seg bedra.»

«Vi får be for dem, stakkars!»

«Det er avskyelig. Slike skal ikke arve Guds rike, står det!»

Det du egentlig lærer barna er å se ned på andre og forakte dem i Jesu navn.

Forakt er ikke en holdning du selv ville ønske å bli møtt med, og det er ikke en holdning du egentlig ønsker at barna skal internalisere. Og den dagen barnet ditt kanskje identifiserer seg med en av disse du med ditt eksempel har lært at man skal forakte, kommer ordene dine til å ringe i hodene deres, og de kommer *ikke* til å betro seg til deg eller andre de vet deler ditt livssyn. De vil bære sine spørsmål og sine kamper alene eller søke hjelp andre steder. Noen av dem vil da også begynne å forakte seg selv.

Å snakke om andre uten å vise dem respekt, undergraver kun vår egen fremtidige innflytelse. Jesus fordømte alle uttrykk for forakt da han sa: «den som sier til sin bror: 'Din idiot!' skal være skyldig for Det høye råd, og den som sier: 'Din ugudelige narr!' skal være skyldig til helvetes ild» (Matt 5,22).

Når du snakker med barna om «andre» som tenker og velger annerledes, så formuler deg som om disse andre er i rommet. For kanskje er de det. Ordene dine kan rive broer til barnets hjerte det kan ta tiår å bygge opp igjen!

⁹ For ytterligere eksempel og forklaring rundt denne problemstillingen, se side i heftet *Små Sko, Stor Tro* (se fotnote 4).

9. Tenk deg om dersom du fristes til å snakke ned naturvitenskapen!

«Pfff... vitenskapen. De stakkars folka tror jo jorda er milliarder av år gammel!»

«Alltid millioner og millioner av år... de folka har jo ikke peiling stakkars. Nei, vi er heldige som har Guds ord!»

Det er sant at vitenskapens forskere ikke har alle svarene og det vet de godt selv. Men Bibelen har heller ikke alle svarene, og det er viktig at ungdommene våre vet det også. Dersom du lærer opp barnet til at det må velge mellom naturvitenskap og bibel, fornuft og tro, har du lagt grunnlaget for en av de statistisk sett vanligste årsakene til at unge kristne mister troen: Bibelen svarer rett og slett ikke på en god del utfordrende spørsmål fra vitenskapen.

Kristendommen står eller faller ikke med jordens alder eller hvor omfattende evolusjonen har vært. Bruk heller energien på å modellere nysgjerrig kritisk utforskning som åpner døra på vid gap for en Gud bak det hele. For hvert mysterium vitenskapen tilsynelatende løser, oppdager de flere nye! Universet blir mer og mer ærefryktinngytende for hver ny oppdagelse. Vitenskapen har ikke gitt oss færre grunner til å tro på Gud siden Darwin. Tvert imot!

10. Tenk deg om, dersom du fristes til å bli for idealistisk!

Tiden er så kort. Du vil vel ikke bruke de siste få årene på noe så unyttig som (idrett, kunst, utdanning, andre prosjekter) når du i stedet kan gjøre noe som fremmer Guds verk?

Ja, men det er ikke deg dette livet handler om. Jesus sa vi skulle legge ned alt og følge ham! Det minste du kan gjøre er å gi opp noe som har så lite å si for evighet som. . .

Bare legg de tankene og følelsene til side, du. De kommer ikke fra Gud!

Livet kan ikke leves i en konstant unntakstilstand. Det er verken bærekraftig eller sunt å leve kun for evigheten. Også dette livet er dyrebart i Guds øyne! Mange kristne har tippoldeforeldre som ble fortalt at tiden var for kort til å tenke på giftemål. Det burde få oss til å tenke oss om.

Gud har skapt hver og en av oss unikt, med kropper, sanser, hormoner, personlighet, seksualitet, evner, talenter og evnen til nytelse. Den Gud vi setter på førsteplassen i livet, *«gir oss rikelig av alle ting, for at vi skal nyte dem»* (1 Tim 6,17).

Det er direkte ødeleggende dersom et barn blir fortalt at dets naturlige gudskapte interesser, gleder, drømmer, talenter, følelser og livsutfoldelse bare er søppel i Guds øyne eller i verste fall et redskap for satan. Vi må også elske oss selv, for å kunne elske andre.¹⁰

«Vær ikke altfor rettferdig, og vis deg ikke for klok! Hvorfor vil du ødelegge deg selv?» (Fork 7,16).

¹⁰ For ytterligere eksempel og forklaring rundt denne problemstillingen, se side 10 i heftet *Små Sko, Stor Tro* (se fotnote 4).

Videre lesning:

Carsten Hjort Pedersen: Influence with Respect (engelsk) / Påvirk med Respekt (dansk).

Aslaug Olette Klausen: Ingen er så trygg i fare.

<https://stortro.no/>

Maria Stensvold Ånonsen (red.): Fokus: Barn krenkelser og tro. Hvem er jeg i møte med barn.

Om **søndagsskolens** pedagogiske og teologiske grunnlag:

<https://www.sondagsskolen.no/Organisasjon/Om-oss/Teologisk-og-pedagogisk-grunnlag>

